

A traducción ao castelán dun poema de Eugénio de Castro en *El Eco de Galicia*

CONCEPCIÓN DELGADO CORRAL*

Sumario

Un fragmento de Sagramar, de Eugénio de Castro, publicado en castelán en *El Eco de Galicia*.

Abstract

A passage from Eugénio de Castro's *Sagramar* published in *El Eco de Galicia*.

Eugénio de Castro e Almeida naceu en coimbra en 1869, morrendo nesta mesma cidade no ano 1944. Considerado pola crítica como o introductor do movemento simbolista en Portugal¹, despois de ter realizado estudos superiores na Facultade de Letras de Lisboa, tendo como profesores a Teófilo Braga e Pinheiro Chagas, iniciou a súa carreira literaria coas obras *Cristalizações da Morte* e *Canções de Abril* (1884); *Jesus de Nazaré* (1885); *Per Umbram* (1887); *Horas Tristes* (1888). En 1889 realiza unha viaxe a París e establece contacto co Simbolismo francés, decidíndose a introducir este movemento en Portugal coa idea de inaugurar unha nova estética; nese mesmo ano funda a revista *Os Insubmisos* que competirá coa publicación, as dúas de Coimbra, *Bohemia Nova* na introducción das novas tendencias literarias. En 1890 publica *Oaristos*, facendo do prólogo un auténtico manifesto, designándose portavoz dunha nova estética, lonxe dos lugares comúns e da pobreza de vocabulario da estética tradicional; quizais o máis importante deste manifesto sexa a defensa que o autor fai da liberdade de ritmo, rompendo coa cesura obrigatoria na sexta sílaba do alexandrino e defendendo os efectos musicais. En *Horas*, libro publicado en 1891, fala xa do símbolo como obxectivo estético, do gusto polos arcaísmos, polo vocabulario exótico e polo estilo acumulativo de imaxes e sinestésias; no prefacio caracteriza o símbolo como máis alegórico que propiamente simbólico: *Terraço ladrilhado de cipolino e ágata, por onde o SÍMBOLO passeia, arquiépiscopal, arrastando flamante simarra bordada de Sugestões, que se alastra, oleosa e policroma, nas lisonjas*². Outros libros publicados son: *Sylva* e *Interlúnio* (1894); *Tirésias* (1895); *Salomé* (1896); *Saudades do Céu* (1899); *O anel de Polícrates* (1907). Libros que se moven dentro da estética simbolista e decadente como o drama en prosa coa temática de amor e tristeza *Belkiss* (1894), *Sagramor* (1895). Aínda que *Oaristos* é un libro ousado na época pola suntuosidade das imaxes, o autor incorpora só innovacións simbolistas superficiais ficando reducida a súa obra a unha sucesión de imaxes preciosistas carentes de grande imaxinación; desta experiencia renovadora vai evolucionar máis tarde ata un neoclasicismo case barroco que se manifesta no gusto polos materiais preciosos, con predominio do ouro, plantas e flores exóticas; a simpatía polo mundo clásico xa a manifestara nas traducións que fixera de poemas de Horacio e Catulo. Eugénio de Castro foi pouco recoñecido no seu país, chegando a ser atacado virulentamente, xunto a outros poetas simbolistas, por Fialho de Almeida desta

* **Concepción Delgado Corral, betanceira, é Doutora en Filoloxía pola Universidade de Santiago de Compostela e Catedrática de Lingua e Literatura Galega do Instituto «Francisco Aguiar» de Betanzos.**

¹Sendo director da revista *Arte*, aparecen colaboracións de autores simbolistas franceses como Verlaine e Mallarmé.

²Eugénio de Castro, *Obras Poéticas*, 10 vols., *Horas*, Ed. Parceria A. M. Pereira, Lisboa, 1968, pp. 93-94.

maneira: *Os poetas simbolistas, decadentistas (cada qual feito, segundo a etimologia do termo, de dez dentistas), delinquentes, e tutti quanti, que como núcleo de escola não lograram ainda ser reconhecidos pelas grandes potências, e que em França não passam, mau grado o talento do místico Verlaine, dum grupo de telhudos destinado a morrer de esgana, entre dois vinhos, estão determinando entre os nossos imberbes uma tal flexibilidade artística, um tal émoi de imitação, que não é raro ver-se nos jornais ou em pequenos volumes de tipografía exótica ridículas trovadorias esmaltadas de epítetos sem nexos, onde os recém-nascidos se declaram já cépticos, e espapaando, como ele próprios dizem «na neurose deste final de século... Entre os que mais petulantemente arvoraram por gonfalo de guerra, destacan os Srs. António de Oliveira Soares e Eugénio de Castro»³. Sen embargo chegou a ser o poeta portugués da época simbolista máis recoñecido e estimado fóra das fronteiras portuguesas e a súa influencia foi decisiva na poesía hispanoamericana, do que dan mostra as traducións como a feita en Buenos Aires por Luis Berisso de *Belkiss* cun prólogo de Leopoldo Lugones ou a tradución do poema dramático *O rei Galaor* feita por José Juan Tablada⁴. Os poetas hispanoamericanos saudaron con entusiasmo o cultivo do versolibrismo no libro *Horas*, chegando Rubén Darío a analizar os experimentos do poeta portugués nun traballo que sería publicado en *Los raros* e que antes fora o texto dunha conferencia que pronunciara no Ateneo de Buenos Aires. O poeta portugués é posto por Rubén Darío ao lado dos grandes autores como Edgar Allan Poe, Leconte de Lisle, Paul Verlaine, Jean Moréas, Lautréamont ou José Martí, solicitando para el o mérito de ser o primeiro da raza ibérica, no movemento cultural que viña dar forzas novas á poesía; Octavio Paz, falando das preferencias de Rubén Darío e dos modernistas hispanoamericanos, recoñece que, ademais de todos os autores estranxeiros citados en *Los raros*, aparece un único escritor de lingua española, o cubano José Martí e un portugués, Eugénio de Castro, iniciador, segundo el, do verso libre⁵; para Octavio Paz, a influencia do portugués e a lección de Walt Whitman foron os antecedentes dos primeiros poemas «semilibres». Max Henríquez Ureña afirma que con este poeta portugués deu comezo o «metrolibrismo» nos poetas de América, empezando por Ricardo Jaimes Freyre⁶. En España a influencia de Eugénio de Castro maniféstase sobre todo en autores como Francisco Villaespesa que deu a coñecer a súa poesía na revista *Literatura Latina*; á difusión da súa obra contribuiu Don Miguel de Unamuno, admirador da obra *Constança* e quizais influenciado por ela na utilización do versolibrismo⁷, a través da obra *Por terras de Portugal y España*. O éxito de Eugénio de Castro foi notable, ofrecéndolle un grupo de autores unha homenaxe no ano 1922. Froito do interese suscitado por este autor no mundo hispanoamericano é a tradución ao castelán dun fragmento da obra *Sagramor*, dramatización alegórica que trata de ilustrar a desgracia á que arrastra o desexo e a inutilidade de procurar a razón da vida, que *El Eco de Galicia*⁸ de Buenos Aires publica o día dez de marzo de 1911. Reproducimos o fragmento «Crepúsculo» traducido ao castelán nesta revista de Buenos Aires:*

³Fialho de Almeida, *Os Gatos*, Biblioteca Ulisseia de Autores Portugueses, n1 23, pp. 217-218.

⁴Autor mexicano, precursor da vangarda e introductor do hai-ku.

⁵Octavio Paz, «El caracol y la sirena» (Rubén Darío), fragmento sobre o modernismo, en *Los signos en rotación*, Círculo de Lectores, pp. 74-86.

⁶*Breve historia del modernismo*, Fondo de Cultura Económica, México, 1978.

⁷Unamuno fai unha aproximación do personaxe de Constança ao personaxe de Mariana de *Amor de Perdição*.

⁸Publicación liberal que informaba sobre a actualidade en Galicia e na emigración.

CREPÚSCULO

Primera voz

¡Oh, peregrino, que vas llorando!
Dí, ¿por qué lloras?
Vente conmigo. Verás cantando
pasar tus horas.
¡Anda, no tardes! Daré á tus presos
deseos alas... ¡Soy el Amor!,
Beberás dulces y suaves besos
en lindas bocas, copas en flor.

Sagramor

¿Besos? ¡Los besos, caricias locas
venenos son!
Deshojan rosas sobre las bocas,
mas abren llagas al corazón...

Segunda voz

Traigo aquí oro, talegas de oro...
Toma. ¡No llores!...
Con los ducados de este tesoro
tendrás palacios, joyas y flores.
Repara, ve
cómo este oro radiante esplende ..

Sagramor

Mas, ¿para qué?
La dicha humana nadie la vende.

Tercera voz

¿Por qué suspiras, y de ese modo
lanzas tus quejas desesperadas?
¡Vamos! Haremos lindas jornadas...

Sagramor

Es corto el mundo... Le anduve todo.

Cuarta voz

Yo soy la gloria, genio jocundo
del refulgente país solar.
Te haré el poeta mayor del mundo...

Sagramor

Dicen que el mundo debe acabar.

Quinta voz

Serás un sabio. Allá en mi estancia
verás en breve todo aclarado.

Sagramor

Si yo aún viviera con mi ignorancia,
jamás me viese tan desgraciado.

Sexta voz

Yo soy la muerte libertadora:
á mis misterios llevarte puedo...

Sagramor

¡Oh, no me llores! ¡Márchate ahora!
¡Te tengo miedo!

Séptima voz

¡Yo soy la vida! Más de mil años,
si odias la muerte, te haré vivir...

Sagramor

¡Por Dios! Ya basta de desengaños...
¡Vete! ¡No quiero ya más sufrir!

Muchas voces

¿Pídenos raros y hondos placeres?
¿Quieres ser astro?... Yo rey te haré...
Vamos, responde, di lo que quieres...

Sagramor

No sé, no sé...

EUGENIO DE CASTRO.

